

*Jonas Himmelstrand skriver för tankesmedjan Mireja, den 23 juni 2011*

## Den svenska familjepolitikens misslyckande

Det är svårt att diskutera svensk familjepolitik i Sverige. Det blir snabbt en diskussion om arbetslinjen, förskolans förträfflighet eller genus, snarare än om verkliga barn och familjer. För mig har dock bilden klarnat efter att ha hållit sju föredrag om svensk familjepolitik i sex länder på fyra månader. Låt mig berätta.

**Under våren 2011 har jag talat i Italien, Ungern, Kanada, Portugal, Irland och slutligen på ett expertgruppsmöte i FN i New York. Intresset för svensk familjepolitik är stort. Sverige anses vara världens familjepolitiska föredöme, samtidigt som jag märker en skepsis hos många utländska åhörare.**

Jag börjar med att berätta om det rika Sverige med sina sociala framgångsområden: Världens lägsta spädbarnsdödlighet, hög medellivslängd, relativt höga födelsetal, låg barnfattigdom, en väl utbyggd förskola, ett ambitiöst socialförsäkringssystem, stora satsningar på utbildning, ett beundrat jämställdhetsarbete och världens bästa föräldraförsäkring. Utfallet i familjepolitiken borde vara bästa tänkbara – men det är det inte.

Intentionerna var goda. Svensk familjepolitik förväntades leda till bättre jämställdhet, bättre utveckling och lärande hos barnen, utjämnade klasskillnader, svenska mödrars befrielse från sina modersinstinkter, större livstillfredsställelse för vuxna genom mer arbete och mindre familj – arbetslinjen.

Jag berättar vidare om viktiga ingredienser i dagens svenska familjepolitik. Genom föräldraförsäkringen finns inga spädbarn i barnomsorg. Runt 18 månaders ålder sker dock ett dramatiskt skifte. Hela 92% av alla 18 månader–5 år gamla barn går i förskola, som är starkt subventionerad med cirka 140 000 kr per barn och år. Föräldrarna betalar endast en symbolisk summa. Det finns inget nationellt vårdnadsbidrag och inga skattelättnader för familjer. Förskola och två-försörjar-familjen uppmuntras starkt genom skattesystemet och den statliga opinionsbildningen. Hemomsorg uppmuntras inte och är närmast socialt marginaliserad. Hemundervisning är i praktiken förbjudet och beivras hårt.

Efter mer än 30 år med denna modell börjar vi nu se effekterna. Modellen har inte levt upp till förväntningarna. För många, utländska betraktare, men inte alla, är effekterna smått chockerande.

Den psykiska ohälsan hos svenska ungdomar ökar i snabbare takt än i elva jämförbara europeiska länder. Svenska skolresultat har dalat från toppnivåer till endast genomsnittliga idag. Beteendeproblemen i svenska klassrum är stora med skolk, sen ankomst,

oordning i klassrummen, svordomar och könsord. Svenska kvinnor har en mycket hög sjukskrivningsnivå och så många som hälften slutar arbeta i förtid. Sjukskrivningarna är särskilt höga hos förskolepersonal.

**Man kan fråga sig vad man vann på att tvinga fram en kombination av arbete och barn när man ändå förlorar åren genom förtidspensionering.**

Det svenska föräldraskapet har försämrats. En studie visar att även socialt välfungerande föräldrar ofta saknar insikt om barns behov samt förmåga att sätta gränser.

Sambandet mellan familjepolitik och dessa utfall är lika självklart för många utländska åhörare som de är närmast onämnbare i svensk debatt. Bland de väl belagda möjliga sambanden finns: en kronisk stresskänslighet till följd av för mycket separation under de första åren, ökade beteendeproblem genom för stor exponering till förskola för 4.5 års ålder, en bristande mognad genom s.k. "jämnårigorientering" på grund av brist på vuxenanknytning, en styrd förskolepedagogik som försvårar den fria leken och föräldrar som uppfattar att det är förskola/skola som ansvarar för barnens fostran. Den anbefallna förskolan för småbarn skapar stress hos föräldrar, och i värsta fall sjukskrivningar.

Ytterligare en effekt är att den svenska arbetsmarknaden hör till världens mest köns-segregerade. Dessutom har den svenska förskolans kvalitet rasat sedan krisen på 1990-talet för att aldrig riktigt återhämta sig, trots en mycket stark svensk ekonomi idag.

**Man kan fråga sig: Om det rika Sverige med sitt höga skatteuttag inte har råd med en allmän subventionerad förskola av hög kvalitet, vilket land har då råd med det?**

Att diskutera familjepolitik i Sverige är svårt eftersom det väcker skuld känslor. Därför är det få som vill befatta sig med det. Samtidigt har statens stora makt över barns fostran gjort familjen till arena för politik med ideologiskt färgade metoder och läroplaner.

Sveriges problem är att barns omsorg har blivit ett politiskt beslut grundat på politisk ideologi, snarare än ett föräldrabelut grundat på det individuella barnets behov.

Barnomsorg är ett existentiellt beslut för föräldrar. Det borde vara föräldrarnas val. Statsmakterna måste förhålla sig neutrala till formen av omsorg och erbjuda stöd till alla former av omsorg: förskola, hemomsorg, familjedaghem, farmor, mormor, grannen eller på annat sätt, *och aldrig favorisera förskola mer och hemomsorg mindre.*

De utländska åhörarna till mina föredrag, på en bred skala från vänster till höger, skakar på huvudena och frågar upprört: "Varför får inte föräldrarna välja barnomsorg i Sverige?"

© 2011 Jonas Himmelstrand och tankesmedjan Mireja

## Referenser

”Att följa sitt hjärta – i jantelagens Sverige”,  
av Jonas Himmelstrand. ISBN 978-91-975836-1-9.  
Läs mer på: [www.thc.se/folja\\_hjarta.html](http://www.thc.se/folja_hjarta.html)

Kunskapsbrevet “Strategier för att Lära & Växa”,  
av Jonas Himmelstrand, utkommer varannan måndag.  
Läs mer på: [www.strategier.se](http://www.strategier.se)

“Statistik om förskolan”, Skolverket  
Komplett aktuell statistik om barn, grupper, personal, kostnader samt tidigare statistik  
[www.skolverket.se/statistik\\_och\\_analys/2.1862/2.4317](http://www.skolverket.se/statistik_och_analys/2.1862/2.4317)

”Ungdomar, stress och psykisk ohälsa”, SOU 2006:77.  
En statlig offentlig utredning om den ökande psykiska ohälsan hos unga. 2006  
Ladda ner på: [www.regeringen.se/sb/d/6293/a/67472](http://www.regeringen.se/sb/d/6293/a/67472)

PISA 2009. “15-åringars läsförståelse och skolans likvärdighet har försämrats”,  
Skolverket, pressmeddelande december 2010  
[www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.4117/2.1649/15-aringars-lasforstaelse-och-skolans-likvardighet-har-forsamrats-1.119748](http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.4117/2.1649/15-aringars-lasforstaelse-och-skolans-likvardighet-har-forsamrats-1.119748)

”TIMSS 2007: Försämrade skolresultat i matematik för svenska elever”,  
Skolverket, pressmeddelande december 2008.  
[www.skolverket.se/sb/d/2006/a/14303](http://www.skolverket.se/sb/d/2006/a/14303)

”Vem orkar ända till 65? Inte kvinnorna – mer än hälften avslutar arbetslivet i förtid”,  
av Kristina Orth-Gomér et al. Läkartidningen nr 34, 2005, volym 102.  
<http://cat.inist.fr/?aModele=afficheN&cpsidt=17054366>

”Kärlekens roll – hur känslomässig närhet formar spädbarnets hjärna”,  
av Sue Gerhardt. Karneval förlag 2007. ISBN 9185703095  
Läs mer på: [www.strategier.se/brec.lasso?id=283947520701351](http://www.strategier.se/brec.lasso?id=283947520701351)

”Are There Long-Term Effects of Early Child Care?” by NICHD Early Child Care Research Network.  
Child Development vol. 78 Issue 2 Page 681-701, Mars/April-07.  
[www3.interscience.wiley.com/journal/117957245/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0](http://www3.interscience.wiley.com/journal/117957245/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0)

Förskolan, forskningen och sanningen,  
av Jonas Himmelstrand. 2006  
[www.thc.se/Resources/forskolan\\_forskningen.pdf](http://www.thc.se/Resources/forskolan_forskningen.pdf)

”Stress in Daycare”,  
av Sir Richard Bowlby. Social Baby.com.  
<http://socialbaby.blogspot.com/2007/04/richard-bowlby-stress-in-daycare.html>

”Våga ta plats i ditt barns liv – så stärker du relationen till ditt barn och undviker att barnets jämnåriga övertar din roll”, av Gordon Neufeld och Gabor Maté. Brain Books 2009. ISBN 9789185327553.  
Läs mer på: [www.strategier.se/brec.lasso?id=227061478511347](http://www.strategier.se/brec.lasso?id=227061478511347)

“Does Prekindergarten Improve School Preparation and Performance?”  
av Katherine Magnuson et al. National Bureau of Economic Research 2004.  
[www.nber.org/digest/mar05/w10452.html](http://www.nber.org/digest/mar05/w10452.html)

”Att våga sätta gränser”, av Britta Johansson,  
Svenska Dagbladet 070126.  
[www.svd.se/opinion/brannpunkt/artikel\\_195247.svd](http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/artikel_195247.svd)

”Kärlekens läkande kraft – närar relationers betydelse för hälsan”,  
av Dean Ornish. Svenska förlaget 2004. ISBN 91-7738-667-1.  
Läs mer på: [www.strategier.se/brec.lasso?id=313624426071342](http://www.strategier.se/brec.lasso?id=313624426071342)

”Statussyndromet – hur vår sociala position påverkar hälsan och livslängden”,  
av Michael Marmot. Natur & Kultur 2006. ISBN 91-27-11192-X.  
Läs mer på: [www.strategier.se/brec.lasso?id=231167742721346](http://www.strategier.se/brec.lasso?id=231167742721346)

”Förskola för de allra minsta – på gott och ont”,  
av Magnus Kihlbom, Birgitta Lidholt och Gunilla Niss. Carlssons förlag 2009. ISBN 978-91-7331-267-7.  
Läs mer på: [www.strategier.se/brec.lasso?id=276476238251356](http://www.strategier.se/brec.lasso?id=276476238251356)

”Full day care – national standards for under 8s day care and childminding.”  
Om engelska regler för personaltäthet i förskolan.  
[www3.imperial.ac.uk/pls/portallive/docs/1/46973696.PDF](http://www3.imperial.ac.uk/pls/portallive/docs/1/46973696.PDF)

”National Health and Safety Performance Standards:  
Guidelines for Out-of-Home Child Care Programs.” (USA)  
<http://aspe.hhs.gov/hsp/ccquality-ind02/#Staff1>

”Föräldrar vill sköta hemma”, av Göran Hägglund, Maria Larsson, Alf Svensson och Mikael Oscarsson  
Svenska Dagbladet 060428, Sifo-undersökning om föräldrars attityder till hemomsorg.  
[www.svd.se/opinion/brannpunkt/foraldrar-vill-skota-hemma\\_314172.svd](http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/foraldrar-vill-skota-hemma_314172.svd)

”Sverigemamman”, by Familjeliv.se  
Svensk studie på 9000 mödrar och deras attityder 2010.  
[www.familjeliv.se/files/sverigemamman.pdf](http://www.familjeliv.se/files/sverigemamman.pdf)

“Realities of Mothers in Europe”,  
Mouvement Mondial des Mères Europe 2010  
[www.familyplatform.eu/en/2-critical-review/mmmeurope-statement](http://www.familyplatform.eu/en/2-critical-review/mmmeurope-statement)

“Familjen i framtiden – en socialistisk familjepolitik”,  
av Sveriges Socialdemokratiska Kvinnoförbund. 1978  
[www.barnensratt.se/heavy-docs/familjframtid.pdf](http://www.barnensratt.se/heavy-docs/familjframtid.pdf)

“Är svensken människa?”,  
av Henrik Berggren och Lars Trägårdh. Norstedts 2006. ISBN 91-1-302191-5  
Läs mer på: [www.strategier.se/hda.lasso?id=313875983891166](http://www.strategier.se/hda.lasso?id=313875983891166)